

Vaticaan zonder paus

India | Anno 2014

Dinsdag 8 april | Darjeeling – Pelling 2
Woensdag 9 april | Pelling..... 7
Donderdag 10 april | Pelling – Gangtok 14
Vrijdag 11 april | Gangtok – Kalimpong 22

Dinsdag 8 april | Darjeeling – Pelling

Nevels versluieren nog steeds de dalen als we [Darjeeling](#) achter ons laten. Over de bergkam gaat het een tiental kilometer zuidwaarts naar [Ghoom](#), met 2 250 m het hoogste punt dat we vandaag zullen kruisen. Dan volgt een afdaling waar geen einde aan lijkt te komen. Door een weelderig groen decor slingert de smalle *State Highway 12* zich langs de berghelling naar beneden. Tankwagens bevoorraden zich met water aan een snelstromend bergbeekje.

Tussen de boomkruinen kruipen flarden van nevels met de opwaartse thermiek tegen de helling omhoog. Gaandeweg zitten we in de mist, we zien enkel nog de remlichten van onze voorgangers. Mensen op straat duiken als donkere schimmen onverhoeds uit de mist op.

Ter hoogte van [Lamahatta](#) trekt een lange rij

vredig op ons te wachten. Een bedrieglijk beeld is dat, want dit grensgebied met China ligt hypergevoelig.

Netjes op een rij strekten zich indertijd drie koninkrijkes over de zuidelijke hellingen van de Himalaya uit – Nepal, Sikkim, Bhutan. Rijpe vruchten, die dringend geplukt moesten worden, vonden de Britten in de 19e eeuw. Vooral Sikkim stak hun de ogen uit. Dat de lucratieve zijderoute van noord naar zuid dwars door de valleien van het koninkrijk liep, was daar niet vreemd aan.

Lang duurde het niet vooraleer de Britten erin slaagden Darjeeling en belendende percelen van Sikkim los te weken. Bijna anderhalve eeuw later viel ook de rest van het koninkrijk in de Indiase schoot – zeer tot ongenoegen van China. In Beijing lezen ze de geschiedenis immers anders. Historisch heeft Sikkim altijd

Lamahatta – Darchors
(gebedsvlaggen)

vale gebedsvlaggen aan de rand van het nevelige woud van Tukdah onze aandacht. Geen *lungta's* zijn dit, maar *darchors*. Geen kleurrijke gebedsvlaggetjes dus, maar brede linten die met hun lange zijde aan een verticale paal bevestigd worden. De bedoeling is een dode te gedenken. In principe moeten het er 108 zijn, maar daar wordt weleens op bespaard – zuinigheid wint het dan van devotie.

De zon doet zich gelden, gaandeweg verdwijnen de nevels. De theeplantages van [Peshok](#) maken hun opwachting. Te midden van een woud met hoge loofbomen duikt [Lovers Nest](#) op. Een fraai uitzichtpunt is dit, pal boven de plek waar de Rangeet de machtige Teesta vervoegt, de belangrijkste rivier van Sikkim, die op de hellingen van de Himalaya [ontspringt](#). Aan de overkant van de Rangeet ligt Sikkim

tot Tibet behoort. En Tibet maakt tegenwoordig – weliswaar met frisse tegenzin – deel uit van China. Ook Sikkim maakt dus deel uit van China, aldus Beijing.

Zo werd het piepkleine Sikkim een hypergevoelig stukje India tussen het hindoeïstische Nepal en het boeddhistische Bhutan

In Sikkim kregen ze het dan ook danig op hun heupen toen China in 1959 Tibet bezette. In 1974 maakte Indira Gandhi korte metten met de onzekere situatie en stuurde ze 5 000 Indiase militairen naar het toen nog onafhankelijke koninkrijk. Met een referendum in 1975 werd het voldongen feit bekrachtigd – Sikkim werd de 22e staat van India. Zo werd het piepkleine Sikkim een hypergevoelig stukje India tussen het hindoeïstische Nepal

'Lover's Nest' – Rangeet mondt uit in Teesta

hindoe, 28 % boeddhistisch.

Onrust kan de Indiase overheid in deze regio alleszins missen als kiespijn. Daarom wordt zwaar ingezet op wegenbouw, elektriciteit, watervoorziening, landbouw en industriële ontwikkeling. Taksen worden er ook al niet geheven, wat van Sikkim een gigantische tax-freeshop maakt. De verkoop van alcohol en sigaretten scheert er hoge toppen.

Wie vóór 1975 niet in Sikkim woonde, kan er geen eigendom verwerven. Als niet-inheemse investeerders er bijvoorbeeld een hotel willen uitbaten, moeten ze dat leasen van een inlander. Toeristen hebben dan weer een *permit* nodig om Sikkim te bereizen. En zelfs dan is hun actieradius meestal beperkt tot het zuidelijk deel van de staat.

Een steile afdaling met haarspeldbochten en zowaar een kurkentrekkerbocht van 540° brengt ons beneden op de oever van de

en het boeddhistische Bhutan, aan de grens met China.

Overigens rommelt het ook elders aan de grenzen tussen India en China. Amper drie weken geleden, op 16 maart, trachtten Chinese soldaten in de Indusvallei vergeefs in Ladakh binnen te dringen, werpt onze reisgids Kabir nog op. Zijn overtrokken commentaar op een banaal grensinci-

dent is tekenend voor de gespannen verhouding tussen de twee dominante spelers op het Aziatisch continent.

Al bij al gaat het om een dwergstaat, want met zijn oppervlakte van 7 096 km² is Sikkim de op één na kleinste staat van India – net iets groter dan de provincies Oost- en West-Vlaanderen samen. De meerderheid van de 632 000 inwoners zijn Nepalezen; 60 % is

Melli – Brug over de Teesta naar Sikkim

Teesta. Bruggen over de Rangeet zijn er niet, enkel via de brug over de Teesta ter hoogte van [Melli](#) krijg je toegang tot Sikkim – een handige manier om het grensverkeer strikt onder controle te houden. Prompt buigt Kabir zich in het grenskantoor over de nodige formaliteiten. En buigen wij ons in de taks-vrije alcoholshop over het aanbod.

Zonnig en warm is het als we onze reis voortzetten. Chauffeur Sanghi zet zelfs voor het eerst de airco aan. Een stoffige, onverharde weg voert ons westwaarts langs de Rangeet. Vrachtwagens denderen voorbij in dichte stofwolken – soms is de zichtbaarheid nog geringer dan vanmorgen in de mist. Van zware investeringen in wegenbouw valt hier alvast weinig te bespeuren. Maar we prijzen ons gelukkig – droog stof is beslist te verkiezen boven regen met modder en grondverschuivingen tot gevolg.

In [Jorethang](#) strijken we op de eerste verdieping van hotel Rangeet Valley neer. Schaamteloos verorberen we er onze lunchboxen zonder iets te consumeren, maar daar hebben ze hier geen moeite mee. Wellicht heeft Kabir hen iets toegestopt.

Dan gaat het pal noordwaarts, nog steeds langs de Rangeet. Her en der hebben aardverschuivingen de weg zwaar beschadigd. Het asfalt is dan verdwenen, de weg is verzakt en versmald tot een hobbelige piste, soms lijkt het alsof de aarde elk moment opnieuw aan het schuiven kan gaan. Dat het in deze omstandigheden niet regent, is een aardige opsteker.

In [Legship](#) vatten we de beklimming naar [Geyzing](#) aan. De weg klimt nu steil boven de vallei uit. Op de hellingen liggen de vele rijstterrassen er kaal bij. Irrigatiesystemen hebben ze hier niet, het is dus wachten op de

moessonregens.

Even na vier arriveren we aan de voet van het [Pemayangtseklooster](#), op een hoogte van ongeveer 2 060 m. In 1705 gebouwd ter ere van Padmasambhava, is dit één van de oudste en belangrijkste kloosters van Sikkim. De monniken behoren tot de orde van de *nyingma* of roodkappen, een orde die reeds in de 8e eeuw ontstond – ruim zes eeuwen voor de orde der *gelug* of geelkappen waartoe de dalai lama behoort.

Het ritmische geluid van biddende monniken komt ons tegemoet

Elk gezin met drie zoons hoort één zoon – normaal gezien de oudste – naar het klooster te sturen, weet Kabir. Een gezin met één zoon hoeft hem slechts tot aan zijn 13e af te staan. Maar ook daarna moet hij geregeld

naar het klooster terugkeren.

Terwijl we te voet naar het klooster klimmen, horen we in de verte de donder boven de bergen roffelen. Maar ook het ritmische geluid van biddende monniken komt ons tegemoet. Onze hoop op kleurrijke taferelen uit het leven zoals het is in een boeddhistisch klooster, zwelt aan, maar wordt snel in de kiem gesmoord. Sedert 31 maart heeft het klooster immers een zeer heilige man te gast. En dat zullen we geweten hebben. Negen dagen lang, van 1 april tot en met 9 april – morgen dus – zullen de monniken dag in, dag uit bidden. Toeristen worden dan amper gedoogd in de kloostergebouwen. In de gebedszaal op de benedenverdieping en in de zalen op de eerste verdieping zijn we alvast niet welkom.

Gelukkig bevindt het pronkstuk van het klooster, de *Zangdok Palri*, zich op de – vrij

toegankelijke – tweede verdieping. Een beschilderde houten structuur met zeven verdiepingen is dat, hij stelt het hemels verblijf van Goeroe Rinpoche voor, de *Kostbare Meester*. Naar verluidt werd deze heilige man uit een lotusbloem geboren – vandaar zijn naam Padmasambhava, de *Lotusgeborene*. Helemaal in zijn eentje heeft hij de introductie van het boeddhisme zowel in Tibet als in Bhutan een flinke boost gegeven.

Het centrale deel van de Zangdok Palri bestaat uit één stuk hout. Minutieus is elk van de zeven verdiepingen met figuren en objecten allerhande uitgewerkt. Zowat elk wezen uit het boeddhistisch pantheon lijkt vertegenwoordigd te zijn – je kan er je uren aan vergapen. Een zekere Dungzin Rinpoche zou er 45 jaar geleden ruim vijf jaar aan gewerkt hebben. Gelukkig heeft de aardbeving van 18 september 2011, die ook in Pemayangtse

Pemayangtse klooster –
Ingang van de gebedshal

drie kaya's is immers het ultieme doel van de rechtgeaarde boeddhist. Op het vierde niveau horen we het hemels verblijf van Padmasambhava himself te herkennen, op het vijfde niveau het rijk van de goden. Helemaal onderaan vormen twee niveaus de basis van deze hemelse heuvel, omringd door de zeven aardes en de zeven oceanen.

*Toch staat dit pronkstuk wat te ver-
kommeren in een slecht verlichte,
stoffige glazen kast*

In de gebedszaal zijn de monniken nog steeds hun mantra's aan het reciteren. Vrouwelijke monniken en gewone burgers mogen ook meedoen, maar niet in de gebedszaal – enkel buiten, onder een grote tent. Fotograferen of praten mogen we niet in de gebedszaal, maar ons rustig tussen de monniken begeven kennelijk wel. Naar

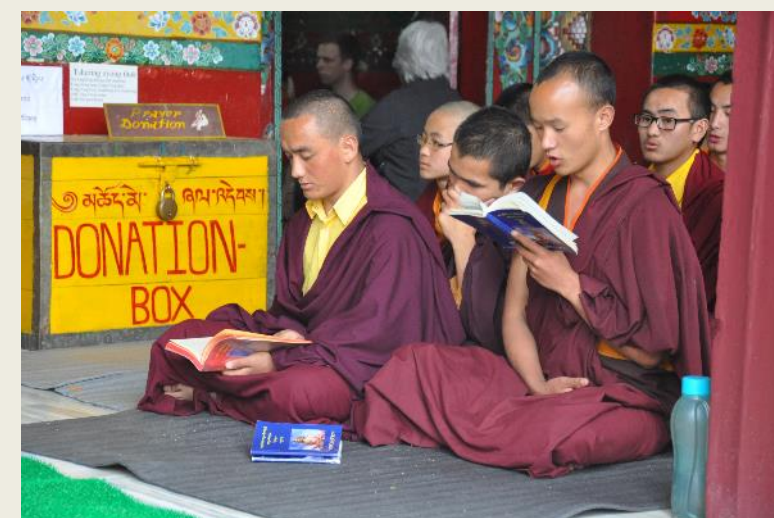

Monniken reciteren de mantra's

lelijk huishield, deze Zangdok Palri grotendeels ongeschonden gelaten.

Andere kloosters hebben dit juweeltje proberen na te maken, pocht Kabir, maar niemand heeft zijn schoonheid kunnen evenaren. Jammer toch, dat dit pronkstuk – weliswaar naar aloude boeddhistische traditie – te verkommeren staat in een slecht verlichte, stoffige glazen kast.

Nagelbijtend zit de lezer zich nu af te vragen welke thema's dan wel op elk van deze zeven niveaus aan bod komen. Hem willen we niet langer op zijn honger laten. De hoogste drie sferen verwijzen naar de drie *kaya's* van de verlichte Boeddha, te weten *Dharmakaya*, *Sambhogkaya* en *Nirmankaya* – respectievelijk geest, spraak en lichaam van de Boeddha. De verwezenlijking van deze

Vrouwen bidden in open lucht

schatting zijn ze met zo'n 350. Onophoudelijk dreunen de sonore mannenstemmen hun mantra's af. Negen dagen lang doen ze dat, dag in, dag uit. Enkel onderbroken om te eten en te slapen.

Negen dagen lang doen ze dat, dag in, dag uit. Enkel onderbroken om te eten en te slapen

Vooraan leidt de kloosteroverste het gebed. Naast hem, centraal voor het altaar, zit een stokoude man roerloos – waarschijnlijk de heilige man waar het allemaal om te doen is. Heel af en toe lijkt hij een klein beetje te bewegen.

Even voor vijf laten we het klooster achter ons. Ondertussen is het gaan regenen en

Monniken met kloosteroverste en voornamelijk gast in de gebedszaal

donderen en heeft er zelfs een korte hagelbui over het land geraasd. Amper een minuut later worden we voor *The Elgin Mount Pandim* gedropt. Het hotel ligt op dezelfde heuveltop als het klooster.

Zoals in Darjeeling blijkt het hotel een stukje historisch erfgoed te zijn, dat oorspronkelijk in het bezit was van de koninklijke familie van Sikkim. Van hier konden ze immers volop genieten van het gezicht op de besneeuwde toppen van Singalila Ridge.

De ganse vooravond blijft het regenen en donderen. Morgen in alle vroegte zullen we de pieken zeker kunnen waarnemen, verzekert Kabir ons. Goed geprobeerd, Kabir, maar na het debacle op Tiger Hill in Darjeeling trappen we daar niet meer in.

[Top](#)

Woensdag 9 april | Pelling

Vijf uur is het als vogels ons kwetterend wekken. Gelukkig maar, want hoog boven de nevels zet de zon enkele pieken van [Singalila Ridge](#) in een satijnen gloed. Prompt wippen we uit bed. Een blik op de kaart leert ons dat

het om de zuidelijke en de noordelijke *Kabru* gaat – respectievelijk 7 317 m en 7 338 m hoog. Ook de Kanchenjunga moet zich ergens in de achtergrond ophouden, maar voorlopig speelt hij verstoppertje in de heilige lucht.

Het donkergroene gebladerte aan onze voeten krioelt van de vogels. In de verte ligt [Pelling](#) te zonnen op een heuvelrug. Tot voor enkele jaren telde het stadje amper 6 000 inwoners, maar tegenwoordig staan er 60 tot 70 hotels. Indiërs uit het zonnige zuiden komen hier hun zomervakantie doorbrengen – met zicht op de sneeuwpieken.

De serene ochtendsfeer voert ons nog voor

het ontbijt onweerstaanbaar naar het klooster. Een korte klim brengt ons boven. Uit een grote wierookbrander stijgen grillige rookpluimen op. De voorgevel van de *dukhang* of gebedszaal koestert zich aan de warme gloed van de ochtendzon. Nu pas valt het ons op dat het klooster naar het oosten gericht is.

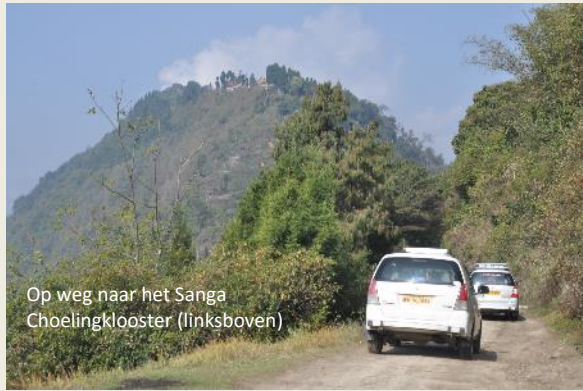
Binnen zijn de monniken al duchtig aan de slag. Met haar gouden stralen streelt de lage zon nog net hun kaalgeschoren schedels door de open deur. Ook de heilige man is wakker en present. Buiten leveren vrouwen gedwee hun bijdrage van onder de tent.

Muisstil nestelen we ons achteraan in een hoekje tussen de monniken in hun rode

pijen. Er zit wat meer variatie in de mantra's dan gisteravond. Er wordt al eens in de handen geklapt, *dungchens* en *rolmo's* – lange, telescopische trompetten en cymbalen – worden al eens bovengedaald.

Op weg naar het Sanga Choelingklooster (linksboven)

Takkenbosdragers

Even na acht trekken we er met de jeeps op uit en zakken naar Pelling af. Vrij spoedig waggelen we over rotsen en kuilen tot de voertuigen de onverharde weg niet meer aankunnen. Dan gaat het te voet verder. Het

is zonnig en warm. Kabir wijst enkele heuphoge planten aan, met langwerpige bladeren aan kale bruine stengels. Kardemom is dit. Helemaal beneden op de grond zijn nog net

Sanga Choelingklooster

de bloemen te zien waaruit straks de kostbare zaden zullen komen. Per gram is kardemom na saffraan en vanille de duurste specerij ter wereld.

van Pemayangtse – een zekere Lhatsun Chempo.

Op een hoog platform naast het klooster staan zeven stoepa's bijna aan de rand van

Sanga Choelingklooster – Zeven stoepa's

Nijdig en steil is de klim, maar hij loont de moeite. Na drie kwartier hijgen laten we onze ogen rusten op het [Sanga Choelingklooster](#). Hier delen de nyingma de lakens uit. Het klooster dateert van 1697, wat dit het oudste klooster van Sikkim maakt, aldus Kabir. Niet iedereen is het daarmee eens, omdat het klooster door de vele restauraties nog weinig authentieke elementen zou bevatten. De bouwmeester is dezelfde als die

de afgrond. Hun vierkante vorm verraadt de Tibetaanse invloed.

Binnen wordt de gebedszaal door kraakwitte muren ontsierd. Ooit waren hier fraaie fresco's te bewonderen, maar de aardbeving van 2011 heeft ook dit klooster niet gespaard.

Achter stoffig glas gaan drie grote beelden schuil. Links zit de *Sakyamuni*, de historische

Lungta's (gebedswimpels)

Jonge monniken aan de studie

Darchors (gebedswimpels)

Boeddha, rechts Goeroe Rinpoche. Centraal zit Vajra Sattava, de Boeddha van het verleden. Zijn aanwezigheid moet ons aanzetten tot reflectie op de eeuwigheid, aldus Kabir. In beide handen heeft hij een ritueel object. Links de bel of *ghanta*, rechts de gestileerde bliksemschicht of *vajra* – respectievelijk het

vrouwelijk en het mannelijk element. De vajra heeft de vorm van een diamant, hij is dus keihard. Met zulk instrument kan je gemakkelijk het kwade van het goede wegsnijden. Dat is wat een boeddhist hoort te doen. De Tibetaanse variant van het boeddhisme,

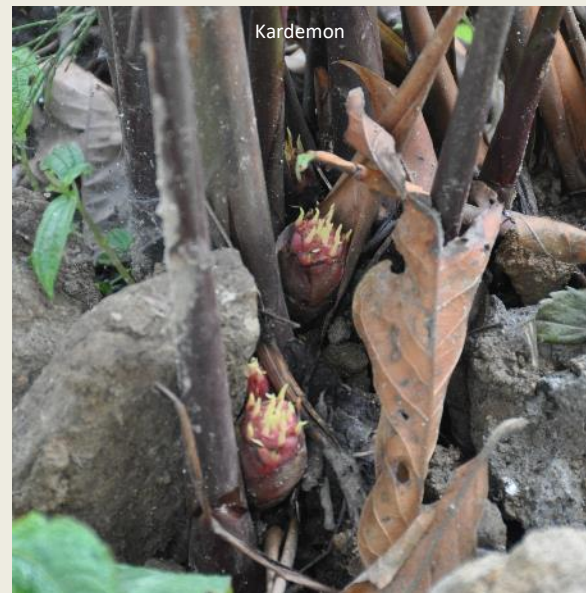
het *vajrayana* of het *diamanten voertuig*, dankt er zijn naam aan.

Schilderachtig liggen de huisjes van Darap te midden van terrassen op een glooiende helling. Sommige houten huisjes zijn nog in traditionele stijl. We laten ons boven het dorpje

droppen en kuieren tussen de groene veldjes naar beneden. Kardemom is reeds aangeplant. Rijst zal over enkele maanden volgen, net voor de moesson over de velden zal razen.

Darap – Terrassen

Kardemon

Kardemonveld

Rotsafbeelding van Dharmachakra (Wiel van de Wet)

Beneden in de vallei, op de oever van de Rimbi, in de nabijheid van het dorpje Rimbi is het de... Rimbiwaterval die onze aandacht trekt. We steken de rivier over en vatten een lange klim aan. Het wegdek heeft het hard te verduren gehad van de natuurelementen. Hoe hoger we klimmen, hoe slechter het er aan toe is.

Half twaalf is het als we het pad bereiken dat

Meer van Khecheoparli

pels wapperen op de oever. Een overdekte houten brug brengt de pelgrims over de drassige oever tot aan het water. Aan weerszijden zijn gebedsmolentjes op de reling gemonteerd. Telkens je aan zo'n molentje draait, stijgen gebeden ten hemel.

Het is een komen en gaan op de houten brug. Schoenen moeten uit. Op het einde is het zelfs drummen. De pelgrims staan wat over

Gebedsmolentjes op de reling van de houten brug

ons naar het meer van Khecheoparli zal leiden. Een vlakke wandeling van amper 10 minuten door tropisch woud brengt ons aan de oever van het meer, zo'n 1 800 m boven de zeespiegel. Het meer wordt constant gevoed door een bron, een riviertje voert het water weer af.

Het is er vrij druk. Zelfs en-

kele van onze chauffeurs laten zich aan de waterkant opmerken. Zowel hindoës als boeddhisten vereren immers deze heilige plaats. Boeddhisten zijn er van overtuigd dat het meer de vorm heeft van de voetafdruk van de godin Tara – niet eens vergezocht, als je een blik op de kaart werpt.

Honderden gebedswim-

Terrassen op steile helling

Aardverschuiving

het water te staren. Rituelen uitvoeren of offers brengen is kennelijk niet aan de orde – tenzij het maken van een selfie als een ritueel gezien moet worden.

Even voor twaalf keren we terug naar het hotel. Een rit van amper 27 km is dat. Toch vergt ze ons vijf kwartier.

Wie boeddhistische monniken uitsluitend met vreedzame monniken associeert, moet er de geschiedenis van Tibet maar eens op naslaan

Oorspronkelijk was deze regio weinig meer dan een welvarende vallei op de zijderoute. Pas in de 17e eeuw kreeg Sikkim als boeddhistisch koninkrijk een plaats op de kaart. Van meet af aan hadden Tibetanen er een stevige vinger in de pap. Toeval was dat niet,

Rabdentse, klooster van Pemayangtse (linksboven)

want al sedert de 15e eeuw kwamen geregeld Tibetanen naar Sikkim afgezakt, op de vlucht voor de godsdienstoorlogen tussen de gelug en de nyingma in hun land. Wie boeddhistische monniken uitsluitend met vreedzame monniken associeert, moet er de geschiedenis van Tibet maar eens op naslaan.

Uiteindelijk waren het de gelug die het in Tibet voor het zeggen kregen en waren het de nyingma die in Sikkim overheersten. Het is alsof in Europa de protestanten alle katholieke kloosterlingen naar Italië verdreven zouden hebben. De oorspronkelijke boerenbevolking van Sikkim, de *Lepcha's*, plooiden onder druk van al die indringers noodgedwongen op meer afgelegen en doorgaans hoger gelegen gebieden terug. Het waren Tibetaanse migranten die in Sikkim de lakens gingen uitdelen.

In 1642 was het ogenblik gekomen om voor het eerst een *chögyal* te kronen, een koning van Sikkim. Drie Tibetaanse lama's kweten zich van die ceremoniële taak. Daaronder ook Lhatsun Chempo – tussen het bouwen van kloosters door. De *Namgyaldynastie* was geboren, ze zou het tot in 1974 als heersers van Sikkim uitzingen.

Yuksom, de plek waar de kroning plaatsvond, werd meteen de eerste hoofdstad van Sikkim. Ondertussen had Nepal echter zijn begerig oog op de welvarende vallei laten vallen. De *chögyal* voelde de hete adem van de

Gurkha's in zijn nek en verplaatste in 1670 zijn hoofdstad naar veiliger oorden, meer bepaald naar Rabdentse. Ook daar was hij niet veilig, want op het einde van de 19e eeuw namen de Gurkha's deze hoofdstad in en maakten haar met de grond gelijk. Vanaf 1896 zou Gangtok de hoofdstad van Sikkim zijn.

De Namgyaldynastie was geboren, ze zou het tot in 1974 als heersers van Sikkim uitzingen

Laat Rabdentse nu net op amper vijf minuten van het hotel liggen. Allen daarheen dus. De

Rabdentse – Ruïne van paleis

lucht is betrokken, er staat een stevige wind. Regen lijkt niet uitgesloten, maar we laten ons niet afschrikken. Een stenen pad voert ons door het bos omhoog. Pas op het allerlaatste moment geeft het gebladerte onze bestemming prijs.

Lange tijd is de site verwaarloosd, maar zo'n 10 jaar geleden heeft de archeologische dienst van India zich hier aan het werk gezet. Het resultaat mag er zijn. De ruïnes van het uitgestrekte complex stellen ons perfect in staat ons een beeld te vormen van de vesting. Rechts wijst Kabir het paleis aan, links

het religieus gedeelte. Drie stoepa's herinneren aan de drie lama's die eertijds de eerste koning kroonden. Hoog op de berg achter ons herkennen we het silhouet van het klooster van Pemayangtse.

Half vijf is het als we weerom het hotel bereiken. We kunnen het niet laten – een laatste keer klimmen we naar het klooster van Pemayangtse. Gelukkig maar, want kennelijk is er dan toch een einde gekomen aan negen dagen bidden. Buiten staan jonge monniken met pak en zak op vervoer te wachten – hun retraite zit er op.

Klooster van Pemayangtse –
Beeld van Choki Dorje

Binnen zijn ze naarstig aan het opruimen. Niemand legt ons een strobreed in de weg. Dat geeft ons ampele gelegenheid om rustig de indrukwekkende muurschilderingen van de gebedszaal te bewonderen.

Centraal tussen de vijf beelden vooraan staat dat van de Boeddha. Rechts van hem prijkt het beeld van Choki Dorje, een lokale goeroe. Nu pas valt ons op dat de gebedszaal asymmetrisch is. De hoofdgang mondt immers niet uit op het centrale Boeddhabeeld, maar op dat van de lokale goeroe, nummer vier in het rijtje van vijf. Het linker gedeelte van de

Kyalings (korte trompetten) en hangende trom

Boeddha met torma's (wit)

gebedszaal is veel groter dan het rechter gedeelte.

Tijdens festivals worden ze ceremonieel weggegooid, als teken van onthechting

Op de altaren prijken kunstige *torma's*. Gesofisticeerde botersculpturen zijn dit, vervaardigd van boter, suiker en *tsampa* of gerstemeel, en gekleurd met natuurlijke mineralen. Sommige zijn ruim een halve meter hoog. Tijdens festivals worden ze ceremonieel weggegooid, als teken van onthechting, om zich

los te maken van het kwaad. Vogels zullen er zich dan aan te goed doen.

Donder en bliksem kondigen in de vooravond nieuw onheil aan. Donderslagen roffelen over de bergen, bliksemflitsen zetten het domein in een witte gloed. Hagel geselt het dak, gevolgd door felle regens.

[Top](#)

Donderdag 10 april | Pelling – Gangtok

Kwart na vijf is het als vogels ons weer eens kwetterend wekken. Gelukkig maar, want de twee Kabru's koesteren zich reeds in de rosig ochtendschemering. Prompt vatten we post in de tuin om de dageraad te betrappen terwijl hij de sneeuwtoppen verovert. Verbluffender nog dan gisteren is het schouwspel, het lijkt wel alsof het tempeest vanacht de lucht smetteloos zuiver geranseld heeft. Zelfs de 8 586 m hoge Kanchenjunga – de derde hoogste berg ter wereld, na de Mount Everest en de K2 – laat zich op het achterplan in volle glorie zien.

Het lijkt wel alsof het tempeest vanacht de lucht smetteloos zuiver geranseld heeft

Met een lange rit voor de boeg vertrekken we om twintig over zeven. Smeltend ijs aan de schaduwzijde van de berg herinnert nog aan de hagelbui van gisteravond. Her en der liggen bladeren op de weg. Zelfs een jonge groene boom hangt half geknakt over de weg.

Na zowat een uur bereiken we in Legship de brug over de Rangeet. We volgen de rivier noordwaarts en klimmen geleidelijk uit de vallei weg – van 600 m naar 2 100 m. In de dorpjes op de hellingen gaat het leven al enkele uren zijn gang. Kinderen in uniform staan klaar om opgepikt te worden voor de

Zuidelijke en Noordelijke Kabru,
Kanchenjunga (achteraan rechts)

school. Bomen met rode kerstrozen geven het landschap kleur.

[Ravangla](#) ligt er fotogeniek bij op de bergpas. In de achtergrond torent een reusachtig gouden [Boeddhabeeld](#) hoog boven zijn omgeving uit. Vanaf nu is het alleen maar dalen – van 2 100 m naar 400 m. Meer nog dan elders heeft de storm hier vannacht huisgehouden – het lijkt wel alsof er een windhoos gepasseerd is. Tientallen bomen liggen geknakt langs de weg, hier en daar ligt er eentje op het dak van een huis. Glazen serres waarin groenten gekweekt worden, zijn zwaar beschadigd. Ook op de weg liggen bomen. Mannen zijn aan de slag om de stammen in stukken te zagen en aan de kant te schuiven. Aardverschuivingen trekken littekens over de berghellingen – het resultaat van het fatale samenspel tussen moessonregens die de aarde week maken en aardbevingen die de karwei vervolgens afronden.

Een schier eindeloze reeks haarspeldbochten voert ons naar de vallei van de Teesta. Even na elf uur steken we ter hoogte van [Singtam](#) de rivier over en vatten een nieuwe beklimming aan, stroomopwaarts langs de Rani Khola. Zo gaat dat in Sikkim – 10 km dalen, 10 km stijgen. En dat tegen een gemiddelde snelheid van 15 tot 20 km per uur.

Het resultaat van het fatale samenspel tussen moessonregens en aardbevingen

Zelfs naar lokale normen klimmen we nu wel heel erg steil boven de Teesta uit. Daar is het uitstekende asfalt niet vreemd aan. Eenmaal boven krijgen we zoals vanouds de vertrouwde pokkenweg onder de wielen.

Ondertussen zitten we weer ruim 1 500 m hoog. Blakend in de zon nopen de uitgestrekte rijstterrassen van [Martam](#) ons tot een

fotostop. Ze staan droog, dat wel, want rijst wordt hier pas bij het begin van het moessonseizoen aangeplant. Maar tijdens de moesson terugkomen, zien we niet meteen zitten.

Het valt niet uit te sluiten dat criminele lieden bereid zijn de monniken bij te staan in hun streven naar volledige onthechting van aardse goederen

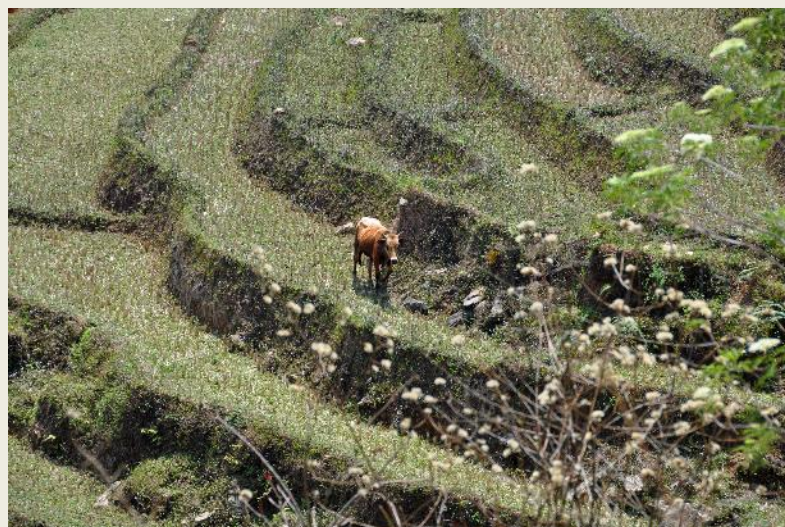
Iets voor twaalf bereiken we [Rumtek](#). Het grootste, belangrijkste en naar verluidt rijkste klooster van Sikkim is dit, zeg maar het Vaticaan van de *karma kagyü* of zwartkapen, één van de grote boeddhistische ordes. Hun geestelijke leider is de karmapa, de reïncarnatie van Goeroe Rinpoche. Het equivalent van de dalai lama dus, maar veel minder bekend in het westen. In dit Vaticaan is het

echter niet een of andere ceremoniële Zwitserse Garde die de wacht houdt. Heuse Indiase militairen zijn het – compleet met geweren en honden. Zonder een grondige fouillering van je lijf en je bagage kom je er niet binnen.

Zoveel nervositeit, daar moeten goede redenen voor zijn. Vooreerst zit het klooster goed in de slappe was. Het valt dus niet uit te sluiten dat criminele lieden gaarne bereid zijn de monniken bij te staan in hun streven naar volledige onthechting van hun aardse goederen. Voorts zorgt een controversie over de opvolging van de 16e karmapa voor behoorlijk wat wrijvingen. En dat de grens met grote buur China hier amper 25 km vandaan is, draagt ook al niet bij tot de gemoedsrust.

Oorspronkelijk hadden de karma kagyü hun hoofdkwartier in Tibet, in het [klooster van Tsurphu](#). Maar in 1959 werd de Tibetaanse

grond hun te heet onder de voeten. Samen met 200 volgelingen nam de 16e karmapa de wijk, eerst naar Bhutan, vervolgens naar Sikkim. De koning van Sikkim zag de geestelijke leider wat graag komen en schonk hem deze lap grond. In de 16e eeuw was hier immers al eens een klooster opgericht, maar dat lag ondertussen in puin.

Tussen 1961 en 1965 rees onder leiding van de 16e karmapa het nieuwe klooster op, het *Dharmachakra Centrum*, een oord van eruditie en spirituele vervulling, de *Zetel van de Glorieuze Karmapa*, zoals het officieel heet.

Sedertdien is er ook een universiteit opgericht voor hogere studies in de leer van de karma kagyü, wat mede verklaart dat ruim 450 monniken hier hun stek hebben.

Dat de kagyü ook weleens schertsend zwartkappen worden genoemd worden, danken ze aan de *khandroma's* – energieke vrouwelijke wezens, een soort elfjes die door de lucht vliegen. Volgens de legende zouden 10 000 khandroma's elk een haar van het hoofd van de karmapa geknipt hebben toen die lang gemediteerd had. Daarmee vlochten ze een zwarte hoed voor hem.

In 1981 stierf de 16e karmapa in een hospitaal in de USA aan kanker. Niet één, maar wel twee nieuwe reïncarnaties dienden zich aan voor de opvolging. De een geniet de steun van de dalai lama en verblijft bij hem in [Dharamsala](#) in Himachal Pradesh, de ander resideert in [Kalimpong](#) in West-Bengalen. Geen van beide troonpretendenten verblijft dus in Sikkim. Meer nog, ze mogen het grondgebied van Sikkim niet eens betreden. China heeft India immers laten weten dat dit de relaties ernstig zou verzuren. Consequent zijn ze wel, die Chinezen – de dalai lama moet uit Tibet wegblijven, de karmapa uit Sikkim. De facto

is Rumtek dus een boeddhistisch Vaticaan, maar dan zonder paus.

Wil je weten wie wie is, dan kijk je naar hun gelaatskleur en naar het attribuut dat ze meedragen

Ondertussen hebben we onze klim naar het klooster voltooid en de vestibule van de gebedszaal bereikt. In zo'n voorportaal tref je stevast afbeeldingen van de *Vier Hemelse Koningen* aan, legt Kabir uit. Elk bewaken ze één van de vier windrichtingen. Wil je weten wie wie is, dan kijk je naar hun gelaatskleur

slotte ziet rood als de ondergaande zon en heeft een adder of een *chorten*, een Tibetaans stoepaatje, mee.

Schilderingen van erg povere kwaliteit ontsieren de muren van de gebedszaal. Ze zouden wijze lieden voorstellen, maar we hebben al fraaier werk aanschouwd. Als dit het Vaticaan van de *karma kagyü* is, dan is dit beslist niet hun Sixtijnse kapel.

Waarom een beeld achter een wand verstoppen?

Links staat een foto van de overleden 16e karmapa opgesteld, boven de troon prijkt een foto van Ogyen Trinley Dorje als 17e karmapa. Een duidelijk statement is dat – hier beschouwen ze de poulain van de dalai lama kennelijk als *enige echte* reïncarnatie.

Duizend kleine Boeddhabeeldjes huizen achter glas in kleine hokjes tegen de achterwand. Ook een kristallen Boeddha laat zich opmerken. Centraal tegen diezelfde achterwand staat een groot beeld van de Sakyamuni. Bizar, want het zit verscholen achter een grote muur. Vanuit de gebedszaal is

het beeld bijna niet te zien. Daar is nogal wat kritiek op gekomen, weet Kabir. Waarom een beeld – uitgerekend dat van de historische Boeddha – achter een wand verstoppen?

Hogerop in het klooster bevindt zich de fameuze gouden stoepa, waar de as van de 16e karmapa bewaard wordt. Een *must* voor elke bezoeker van het klooster. De stoepa blijkt achter glas te staan, rondom zijn wat parafernalia van de geestelijke leider uitgestald. Van uit hun glazen kasten links en rechts tegen de wand kijken de zestien karmapa's met z'n allen toe op het tafereel.

Blijkbaar waart ook hier de oecumenische gedachte rond, want foto's van vier geestelijke leiders hangen broederlijk tegen de wand – die van de *kagyü*, de *gelug*, de *nyingma* en de *sakya*. Die laatste orde is geheel nieuw voor ons. Met zijn lange haren in een paardenstaart is de geestelijke leider van de sakya sowieso een buitenbeentje in dit spirituele clubje. Het is overigens de enige orde waar monniken mogen huwen – onder bepaalde voorwaarden, wel te verstaan.

Onder een stralende middagzon ligt Gangtok, de hoofdstad van Sikkim, tegen de helling aan de overkant van de rivier op ons te wachten. Twee uur is het als we het drukke stadsgewoel verfoegen. Het duurt een poos vooraleer we de langgerekte stad doorkruist hebben. Vrij snel wordt ons colonnetje uit elkaar geslagen.

Boterkaarsjes

schedel, en de *varku*, een fluit gemaakt uit een menselijk dijbeen.

Maar het zijn vooral de zeldzame manuscripten die het instituut beroemd maken. En de zijden *thangka's* met geborduurde religieuze voorstellingen. Kabir wijst *thangka's* aan met de twaalf daden van de Boeddha of met de vier patroonheiligen van Sikkim – met name de drie Tibetaanse lama's

die de eerste koning kroonden, en uiteindelijk de koning zelf. *Thangka's* kan je steeds oprollen, ze zijn dus makkelijk transporteerbaar. Een gedroomd instrument voor een reizende monnik, als hij de leer van de Boeddha wil verkondigen. Maar een *thangka* kan evengoed als centraal punt van een ceremonie dienen, of als medium om gebeden of verzoeken aan te richten.

Do Drul Chorten

Maar dat geeft niet, want we weten heel precies waar we moeten zijn – het [Namgyal Instituut voor Tibetologie](#). In 1957 werd het instituut opgericht op grond geschonken door de laatste chögyal van Sikkim. Toch zat het de brave borst niet mee, aldus Kabir. Zijn eerste vrouw stierf in het kraambed, zijn tweede, Amerikaanse vrouw scheidde van hem. Een zoon stierf in een ongeval, een andere zoon stierf als piloot in de oorlog. Zelf overleed hij in 1982 aan kanker, zeven jaar nadat hij zijn koninkrijk na het fameuze referendum aan het India van Indira Gandhi overgedragen had.

Een rijke collectie objecten uit de Tibetaanse cultuur en religie heeft in het museum onderdak gevonden – rituele objecten, muziekinstrumenten, kledingstukken. Enigszins macaber is de *kapali*, een kom vervaardigd uit een menselijke

Klooster van Enchey

Slechts vijf minuten wandelen is het naar [Do Drul Chorten](#), luidens een plakkaat. Het is wel even klimmen. Centraal in het complex staat de grote witte chorten met de gouden spits. Maar het is de viering die onze aandacht trekt. Honderden gelovigen, waaronder nogal wat monniken, zitten naar de gebeden te luisteren.

Van op een bergrug kijkt het [klooster van Enchey](#) neer op de stad. Het oudste klooster van Gangtok zou dit zijn, in 1840 gesticht door Lama Drupthob Karpo. Van hem is geweten dat hij niet alleen kloosters kon bouwen, maar ook kon vliegen – altijd handig in een land vol bergen en dalen.

Tussen twee lange rijen gebedstrommels door klimmen we naar boven. Jonge monniken, kinderen nog, vermeien zich met een spel. Boven onze hoofden wapperen de gebedswimpels. Het was de tiende chögyal die hier in 1908 een

nieuw klooster liet oprichten, maar dat werd in 2006 door een aardbeving vakkundig neergehaald. Amper waren de monniken klaar met de restauratie, of in 2011 werd hun klooster weerom door een aardbeving verwoest – nog erger dan voorheen.

Al die tegenspoed belet niet dat we vandaag tegen fraai gerestaureerde gebouwen aankijken. De gekrulde daken wijzen op Chinese invloed. Een honderdtal monniken van de nyingma hebben hier hun stek.

In de gebedszaal wordt een mediterende Boeddha door Avalokiteshvara en Goeroe

Rinpoche geflankeerd. Op de wand treffen we diezelfde Goeroe Rinpoche nogmaals aan, maar ditmaal in zijn woeste manifestatie van Vajrakila. Telkens hij aan de slag ging om de geesten en de demonen van Tibet te onderdrukken, hulde hij zich in die verschijningsvorm.

Hoog boven de Boeddha prijkt een klein beeld van Manjushri, de bodhisattva van de wijsheid. Bodhisattva's zoals Manjushi zijn een soort heiligen in het boeddhisme – wezens die verlichting kunnen bereiken, maar in

plaats daarvan zich beijveren om anderen bij te staan op het pad naar verlichting.

Telkens hij aan de slag ging om de geesten en de demonen van Tibet te onderdrukken, hulde hij zich in die verschijningsvorm

Kabir vestigt de aandacht op de slang in Manjushri's handen. Het verhaal gaat dat op de bodem van een meer een creatuur genaamd Cherpo leefde. Van dat akelige beest kregen de mensen het behoorlijk op de heupen. Bekommerd om zijn volk vroeg de koning het

dier zich te tonen. Dat zag Cherpo niet zitten, want geen mens zou dan nog bevriend met hem willen zijn – zo lelijk was hij. Plechtig beloofde de koning zich om te draaien en niet te gluren. Cherpo – niet alleen erg lelijk, maar ook erg naïef – kwam boven water, om ont-hutst vast te stellen dat zelfs koningen niet steeds hun woord gestand doen. Het dood-ongelukkige schepsel werd dan maar ge-troost met de belofte dat het voortaan als slang steeds de hoogste positie in een tempel mocht innemen.

Verscheidene belangrijke motieven uit het boeddhisme sieren de wanden. Zo wijst Kabir een *Kalachakra* aan. Deze mantra zou uitsluitend door de dalai lama uitgesproken mogen worden. Een gecompliceerde mix van figuren moet de acht gelukssymbolen voorstellen, een motief dat zeer populair is – tot in de volkse huiskamers toe. Op de buitenwand herinnert een afbeelding van *Thunpa Punshi* ons aan het belang van samenwerking. Het tafereel stelt de *Vier Harmonische Vrienden* voor – een vogel, een haas, een aap en een olifant. Alleen door samen te werken bereiken ze hun doel. De aap steunt op de olifant, de haas op de aap, de vogel op de haas. Alleen op die manier kan de vogel een vrucht in een hoge boom plukken.

Daar hebben wij geen oren naar. De kelners van Nor-Khill evenmin, stellen we met genoeg vast

Met het orchideeënzeizoen op volle toeren is een orchideeëntentoonstelling natuurlijk nooit ver weg. Even na vier zakken we dus naar het bloemencentrum van het [Palden Thondup Namgyal Memorial Park](#) af, vernoemd naar de twaalfde chögyal. Handelaars stallen er fier het resultaat van hun ambachtelijke vlijt uit. Er vallen zelfs prijzen te winnen. Vormen en kleuren imponeren ons, maar echte kenners laten ontgoocheling blijken – er wordt immers slechts één soort getoond.

Gasten breng je graag op een leuke plek onder, vooral als je goed in de slappe was zit. Zo ook de koning van Sikkim. In 1932 liet hij daarom *Nor-Khill* oprichten, het *Huis van Juwelen*. Die juwelen zijn in dit geval in de omgevende natuur te vinden – bergen, valleien, bloemen, vruchten. Staatshoofden en andere hovaardigheidsbekleders werden in dit Huis ontvangen. Ondertussen is dit *The Elgin Nor-Khill Hotel* geworden en moeten ze het stellen met simpele luitjes zoals wij. Daarmee treden we overigens in de voetsporen van onder meer de dalai lama, Shirley MacLaine en Michael Douglas.

Asgrouwe wolken hebben zich ondertussen boven Gangtok samengetrokken. Even na zes

barst de onvermijdelijke zondvloed los. Na de wolkbreuk laten dondergeroffel en bliksemflitsen zich nog lange tijd gelden. Hagelstenen ter grootte van knikkers getuigen laat op de avond nog steeds van de doorgang van het tempeest.

Overmorgen pas vinden in Sikkim de verkiezingen plaats. Toch werpen ze nu al hun morele schaduw vooruit. Om incidenten te voorkomen, is vanaf vandaag het regime van *dry day* van toepassing – er wordt geen alcohol geschonken. Daar hebben wij geen oren naar. De kelners van Nor-Khill evenmin, stellen we met genoeg vast.

[Top](#)

Vrijdag 11 april | Gangtok – Kalimpong

De stralende zon kan niet beletten dat de bergen zich nog steeds in nevelen hullen. De stad bruist al van het leven. Onstuimige Maruti-Suzuki's beheersen het straatbeeld en wriemelen zich driftig overal tussendoor. De hyperkinetische autootjes zijn het resultaat van de samenwerking tussen het Japanse Suzuki en het Indiase Maruti. Vooral als taxi zijn ze populair. Maar chauffeur Sanghi laat zich evenmin onbetuigd achter het stuur van zijn Innova.

Vuilnisophalers rapen met blote handen het vuilnis op zoals het op straat ligt

Echt druk is het niet op straat. Dat is dan weer aan de nakende verkiezingen te danken. Mannen en vrouwen trekken in gedach-

ten verzonken naar hun werk. Vuilnisophalers rapen met blote handen het vuilnis op zoals het op straat ligt. Vrachtwagens lossen hun lading. Politieagenten berusten apathisch in de chaos.

Kinderen in uniform haasten zich langzaam naar school. Vijf dagen per week volgen ze les van 9 tot 15 u. De schoolplicht geldt van 3 tot 16 jaar. In overheidsscholen verdienen leraren 450 tot 500 euro per maand, in privéscholen is dat niet meer dan 250 euro. Ook Kabirs dochter moet naar school. Amper 4 jaar is ze, maar toch wil ze al een tablet, grijnst hij.

Onze tocht voert ons weer terug naar Singtam aan de Teesta. Niet over de bergen ditmaal, wel stroomafwaarts door de vallei van de Rani Khola. De rivier dankt haar naam aan

een koningin die er na de dood van haar man in 1642 zelfmoord pleegde. Op de terrassen tegen de berghellingen wordt zoete maïs verbouwd, straks tijdens de moesson wordt dat rijst.

Half tien is het als we in Singtam de Rani Khola oversteken en onze tocht langs de Teesta voortzetten. Haar kersverse modderbruine tint dankt de rivier aan de zware regens van gisteren.

De brug over de [Rangpo](#) markeert de grens tussen Sikkim en West-Bengalen. Het papierwerk houdt ons slechts een kwartiertje op. Sikkim verlaten verloopt vlotter dan er binnen te rijden. Spoedig laten we het vredige, maar oh zo sensitieve staatje achter ons. Aan de overkant van de rivier dient zich een kleurrijke collectie zwaar beladen trucks aan,

wachtend voor de grensovergang.

Op de zonnige en deels droge rivierbedding wemelt het van het volk – vissers proberen een slag te slaan, vrouwen doen de was, chauffeurs geven hun truck een beurt. Een uitstekend geasfalteerde weg brengt ons in Melli. Even later gaat het weer steil omhoog via een grillig parcours van haarspeld- en kurentrekkerbochten.

Geen half uur later bereiken we de buitenwijken van [Kalimpong](#), eertijds een belangrijke stad op de zijderoute. Het regime was er dan ook nogal wisselvallig, iedereen wilde een graantje meepikken. Nu eens voerde Sikkim er de plak, dan weer Bhutan. In 1865 maakten de Britten daar korte metten mee. Immer op zoek naar koelte waren ze tot de bevinding gekomen dat het aangename klimaat

van Kalimpong geenszins moet onderdoen voor dat van Darjeeling, terwijl de stad heel wat lager ligt – 1 200 m in plaats van 2 150 m. Dat scheelt een flinke slok op de borrel. Zelfs groenten en bloemen kweken ze in deze vruchtbare vallei. Na een oorlogje met Bhutan viel Kalimpong dan ook vlot in de Britse schoot en werd de stad een belangrijk administratief centrum.

Prompt klimmen we boven de stad uit op zoek naar het klooster van Tharpa Choling, gesticht in 1926. In de vestibule verwelkomen de Vier Hemelse Koningen ons, we voelen ons meteen thuis.

Klooster van Tharpa Choling

Een andere muurschildering leert ons hoe onze weg naar de hemel er kan uitzien. Nemen we een voorbeeld aan de olifant of de monnik, dan zullen we slagen. Laten we ons daarentegen inspireren door het karakter en de attitude van de aap of het konijn, dan zullen we niet ver komen, filosofeert Kabir.

De Vier Hemelse Koningen verwelkomen ons, we voelen ons meteen thuis

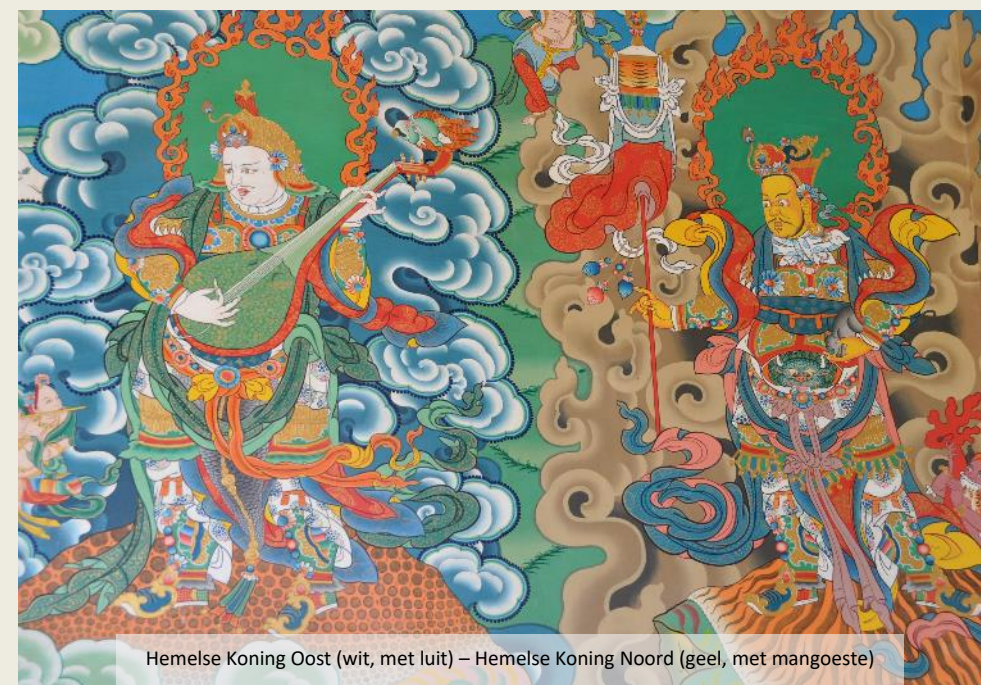
Prominent aanwezig is een afbeelding van de *Bhavachakra* of het *Levenswiel*, een centraal thema van het boeddhisme. Zelfzucht houdt de mens gevangen in een eeuwige cyclus van wedergeboorten, de *samsara*. Alleen door het pad van de Boeddha te volgen, kan je

Hemelse Koning Zuid (blauw, met zwaard) – Hemelse Koning West (rood, met adder en chorten)

De weg naar de hemel

Hemelse Koning Oost (wit, met luit) – Hemelse Koning Noord (geel, met mangoeste)

daar aan ontsnappen. Lukt dat niet, dan word je herboren in één van de zes werelden die in het Levenswiel weergegeven zijn.

Wat die zes werelden van elkaar onderscheidt, is de intensiteit van het lijden dat je er ondergaat. Het ergst ben je er helemaal onderaan aan toe, in de hel. Onmenselijk lijden is daar je deel. Hogerop, in de wereld van de hongerige geesten leven wezens met dikke buiken en dunne nekken. Eeuwig honger en dorst lijden is hun lot. Iets minder erg is het in de wereld van de dieren gesteld.

Eigenlijk leven wij dus – hoe kan het anders – in de beste der werelden

In de bovenste helft van het wiel gaat het er al wat beter aan toe, aldus Kabir. Helemaal bovenaan situeert zich de wereld van de goden, net daaronder de wereld van de halfgoden. Die werelden mogen aantrekkelijk lijken, maar dat zijn ze niet. Want deze wezens zwelgen in overvloed en plezier, in plaats van aan hun zielenheil te werken. Hun

lot staat dus vast – ze zullen herboren worden in één van de lagere werelden.

Eigenlijk leven wij dus – hoe kan het anders –

in de beste der werelden, die van de mensen. Toegegeven, ouderdom, ziekte, lijden en dood maken deel uit van ons lot. Maar we

staan wel in *pole position* om daar verandering in te brengen.

Wat belet ons dan om het pad van de Boed-

dha te volgen en zo aan de samsara te ontsnappen? Drie boosaardigheden, te weten onwetendheid, verlangen en woede. Om ons

daar permanent aan te herinneren, worden ze in het centrum van het wiel voorgesteld – respectievelijk onder de vorm van een varken, een slang en een vogel.

Vooraan in de gebedszaal kijken de Boeddha's van het verleden, het heden en de toekomst op ons neer. Fraaie *torma's* sieren het altaar.

Dat een foto van de dalai lama centraal staat, hoeft ons niet te verbazen. Het klooster behoort immers tot de gelug. Vorig jaar was de dalai lama hier zelfs op bezoek – we zijn immers niet meer in Sikkim, de dalai lama en de karmapa mogen zich hier vrij verplaatsen. Ook de foto's van de 10e en de 11e panchen lama hebben een prominente plaats gekregen.

Op de achterwand wijst Kabir een vijftal figuren in *yab-yum* aan, ogenschijnlijk een seksueel standje, maar in feite de mystieke vereniging van het mannelijke mededogen en de vrouwelijke wijsheid. Eén van hen is Yamantaka, de woeste manifestatie van Manjushri, de bodhisattva van de wijs-

heid. Bij de gelug is hij erg populair.

Bhavachakra of Levenswiel

Heel wat ouder is [Thong Sa](#), naar verluidt het oudste klooster van Kalimpong. Maar dat is maar ten dele waar. In 1692 stond er inderdaad een Bhutaans klooster, maar dat werd door de Nepalese Gurkha's vakkundig verwoest. De huidige versie dateert pas van de

19e eeuw. zijn en een weelde aan details te bevatten. Dat we eindelijk eens een interieur mogen fotograferen, is dan ook mooi meegenomen.

Blikvangers zijn het fraaie Levenswiel, Goeroe Rinpoche in zijn gewone gedaante maar ook in zijn woeste manifestatie van Vajrakila,

Thong Sa-klooster

19e eeuw.

Echt verrukt zijn we niet als we het interieur betreden. Het rijke decorum van beelden en decoraties ontbreekt, we moeten het met recente schilderijen op de muren doen. Maar die blijken van een uitstekende kwaliteit te

de groene tara omringd door twintig witte tara's en een indrukwekkende Avalokiteshvara. Op de achterwand gaat een Kalachakra schuil achter een wimpel – Kabir licht even een tipje van de sluier op.

Het loopt ondertussen tegen één uur aan.

Goeroe Rinpoche

Goeroe Rinpoche als Vajrakila

Groene Tara temidden van Witte Tara's

Avalokiteshvara

Etenstijd zou je zeggen. Dat is buiten de waard gerekend. In het vruchtbare Kalimpong scheert de bloementeelt hoge toppen en daar moeten we ons eerst nog even persoonlijk van vergewissen. Gedwee duiken we onder in enkele serres, waar we ons vol belangstelling over orchideeën, cactussen en dies meer buigen.

Van zeer recente makelij is [Zangdok Palri Phodang](#). Een rit van een kwartiertje voert ons in de namiddag over een smalle heuvelrug hoog boven de stad naar het klooster. Van op de 1 372 m hoge [Durpin Hill](#) kijkt het klooster neer op de stad. Een standbeeld herinnert ons er aan dat het een zekere T.N. Sherpa was die in 1957 dit klooster liet bou-

Een half uurtje later strijken we dan toch neer in *The Elgin Silver Oaks Hotel*, eens te meer een stukje historisch erfgoed, in 1930 opgetrokken door een jutemagnaat.

wen. Een stoepa houdt dan weer de gedachtenis levend van een zekere Rodrigo, een dame van Russische herkomst die haar leven aan de ondersteuning van de Tibetanen wijdde.

Orchidee

Orchidee

Weer is het een foto van de breed glimlachende dalai lama die ons begroet. Ook dit klooster behoort dus tot de gelug. In de gebedszaal mogen we vrij rondlopen en fotograferen. En toch zijn het niet de fraaie torna's, de kasten met de Kangyur en de Tengyur, de vele offerandes, het altaar met Goeroe Rinpoche of zelfs de voorstelling van de woeste Vajrakila die ons begeisteren.

De gebedsceremonie, daar komen wij voor. Even voor half vier druppelen de monniken één voor één binnen. Elk voert een prostratie uit bij de ingang – drie keer werpen ze zich plat op de vloer, tussendoor rechtstaand met de handen achtereenvolgens boven hun hoofd, ter hoogte van hun keel en ter hoogte van hun borst gevouwen. Hun lichaam, spraak en geest moeten zoals die van de Boeddha worden, geven ze daarmee te kennen.

Met twaalf zijn ze als ze de ceremonie inzetten. Ritmisch reciteren ze hun mantra's. Hun sonore stemmen respecteren een onzichtbare toonladder, vaak ondersteund door de slag van kloppers op hangende trommen. Nu en dan komen *dungchens* tussen, de lange telescopische trompetten, of *gyalings*, de kleine schalmeien, of *rolmo's*, de cymbalen. Heel even wordt zelfs een *dungkar*, de fa-

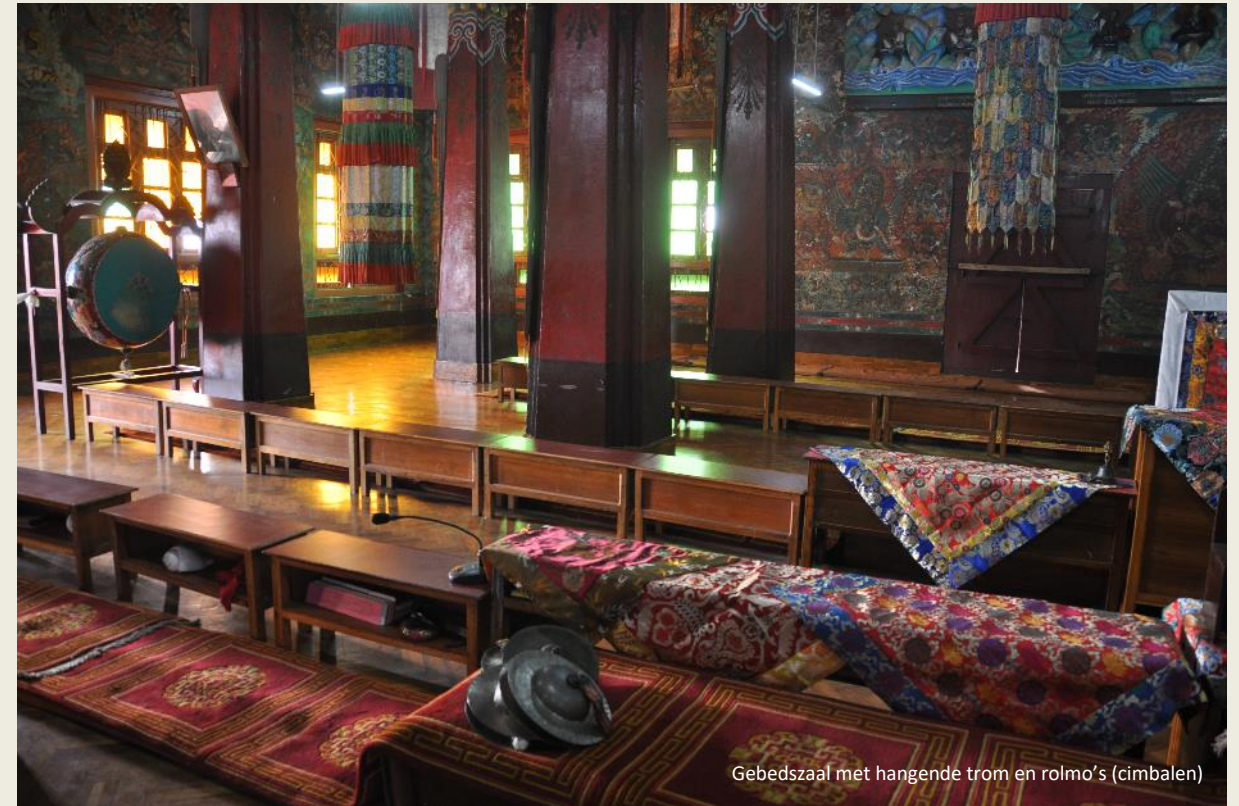
Pelgrims

Zangdok Palri Phodang-klooster

Zangdok Palri Phodang – Gebedszaal

Gebedszaal met hangende trom en rolmo's (cimbalen)

Rituele voorwerpen...

meuze rechtsdraaiende schelp bovengehaald.

Ons gaat het allemaal te snel om de mudra's te herkennen

Af en toe doorlopen de vingers van sommige monniken vliegensvlug enkele poses of *mudra's* zoals we die ook bij Boeddhabeelden kunnen waarnemen. Ons gaat het allemaal te snel om de afzonderlijke *mudra's* te herkennen. Maar dat deze spiritu-

ele handgebaren een belangrijk element van de boeddhistische meditatie vormen, is een feit.

Ten slotte gaat een monnik met een offerschaal met water achterwaarts de gebedszaal uit. Eenmaal buiten offert hij het water aan alle goden – met een breed gebaar werpt hij de schaal leeg. Een monnik veegt de centrale corridor schoon. De ceremonie is afgelopen.

Even klimmen we nog naar de eerste

...met onder meer ghanta (bel) en vajra (scepter) (rechts)

Kyalings (korte trompetten)

Dungchens (lange trompetten)

Rolmo's (cimbalen)

verdieping, waar een kopie gehuisvest is van het hemels verblijf van Goeroe Rinpoche waaraan het klooster zijn naam dankt – de Zangdok Palri, maar dan veel minder indrukwekkend dan het exemplaar dat we in het Pemayangtse klooster mochten aanschouwen.

Maar het is vooral het fabuleuze beeld van Avalokiteshvara dat imponeert. Vier hoekgebouwtjes op het terras geven een fraaie afbeelding weer van Yama, de god van de dood.

Morgen komt er een einde aan onze tocht

door de valleien van Sikkim en West-Bengalen. Dan zetten we koers naar het enigmatische Bhutan.

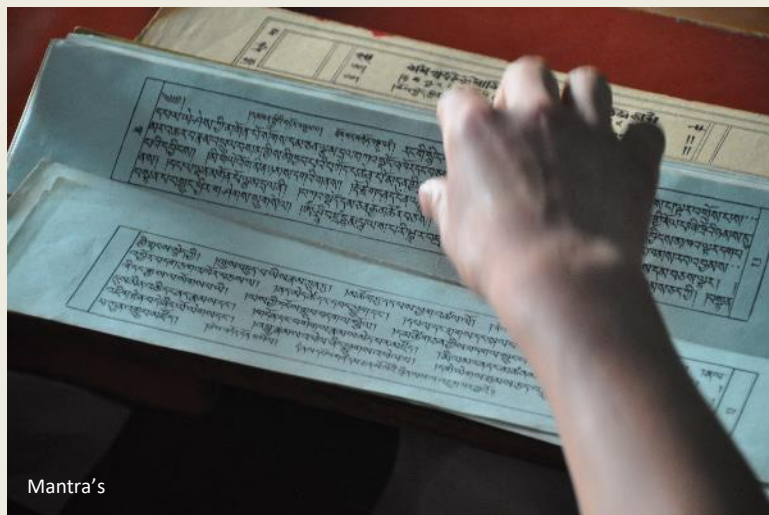
Jaak Palmans
© 2015, 2017

[Top](#)

[Lees het vervolg in \(3/5\)
Tot waar de steen van de bergen rolt](#)

Spirituele handgebaren (mudra's)

Mantra's

Dungkar (rechtsdraaiende schelp)